

ZANEMARIVANJE I RAZVOJ DJETETA

Šarić, Sara

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:561971>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)



SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

ZANEMARIVANJE I RAZVOJ DJETETA

SARA ŠARIĆ

Split, rujan 2024.

Odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje
Filozofski fakultet u Splitu
Razvojna psihologija

ZANEMARIVANJE I RAZVOJ DJETETA

Studentica: Sara Šarić

Mentor: prof. dr. sc. Goran Kardum

SADRŽAJ

| | |
|---|----|
| 1. UVOD..... | 3 |
| 2. RAZVOJ DJETETA..... | 3 |
| 2.1. VRSTE RAZVOJA..... | 3 |
| 2.1.1. MOTORIČKI RAZVOJ..... | 4 |
| 2.1.2. KOGNITIVNI RAZVOJ..... | 5 |
| 2.1.3. SOCIO-EMOCIONALNI RAZVOJ..... | 5 |
| 2.2. UVJETI OPTIMALNOG RAZVOJA..... | 9 |
| 3. ZANEMARIVANJE DJECE..... | 12 |
| 3.1. VRSTE ZANEMARIVANJA DJECE..... | 12 |
| 3.1.1. FIZIČKO ZANEMARIVANJE..... | 12 |
| 3.1.2. EMOCIONALNO ZANEMARIVANJE..... | 13 |
| 3.1.3. OBRAZOVNO ZANEMARIVANJE..... | 14 |
| 3.2. RIZIČNI ČIMBENICI ZANEMARIVANJA..... | 15 |
| 3.3. POSLJEDICE ZANEMARIVANJA DJECE..... | 16 |
| 3.4. NEODGOVORNO RODITELJSTVO ILI RODITELJI U KRIZI?..... | 17 |
| 4. ZAKLJUČAK..... | 18 |
| 5. LITERATURA..... | 19 |
| 6. SAŽETAK..... | 21 |
| 7. ABSTRACT..... | 21 |

1. UVOD

U mnogim aspektima, djetinjstvo se smatra najutjecajnijim i najvažnijim razdobljem života. Kao što se u svakom ljudskom životu prošlost i budućnost isprepliću te međusobno utječu jedno na drugo, na isti način događanja i iskustva koje pojedinac doživi u prvim godinama života nerijetko imaju dugoročne posljedice na kasniji život u adolescentnoj i odrasloj dobi. U prvim godinama života, djetetov potencijal i sposobnost za napretkom i usvajanjem vještina je na najvišoj razini. U tom razdoblju života, socijalni, fizički i kognitivni razvoj odvija se velikom brzinom te se novousvojene životne vještine i motorički napredci raspoznaju u relativno kratkim vremenskim razmacima. Dijete u prvim godinama otkriva svoj identitet i kulturu, napravi prve korake, razvija vokabular, te svakodnevnim igrom i istraživanjem usvaja nova znanja. Ostvarivanje cjelovitog razvoja djeteta ovisi o mnogim učincima poput genetskih predispozicija i utjecaja okoline. Jednu od glavnih utjecaja na dijete imaju roditelji ili skrbnici. Oni trebaju predstavljati kvalitetan model ponašanja, pružiti djetetu sigurnost i ljubav, te mu omogućiti adekvatnu skrb kao osnovne uvjete za njegov napredak. Iako je većina roditelja svjesna njihove uloge i važnosti u tom ključnom razdoblju djetetova života, ipak postoje pojedinci koji svoje uloge ne ispunjavaju. Kontinuirano i dugoročno ne ispunjavanje djetetovih potreba naziva se zanemarivanje (Sesar & Sesar., 2008). Zanemarivanje je jedan od oblika zlostavljanja te kao takvo na dijete ima mnogobrojne negativne učinke. Kako bismo mogli rano intervenirati u situacijama kada je dijete zanemareno, bitno je osvijestiti posljedice koje takvo ponašanje može ostaviti na dijete, znati osnove razvoja djece i prepoznati indikatore koji nam ukazuju da dijete nema adekvatnu skrb.

2. RAZVOJ DJETETA

2.1. VRSTE RAZVOJA

Razvoj pojedinca označava niz promjena u osobinama, kompetencijama i ponašanju. U kontekstu dječjeg razvoja, promatramo period djetinjstva koji sa sobom donosi određene razvojne faze ovisno o dobi i mogućnosti djeteta (Čudina-Obradović i sur., 2004). Dosad poznata

istraživanja dječje psihologije ukazuju na određene zakonitosti prilikom dječjeg razvoja. Navedena istraživanja služe kao svojevrsni putokaz, omogućavajući svakom roditelju, odgajatelju i svima koji odgajaju djecu predškolske dobi da prate i bolje razumiju razvoj pojedinog djeteta (Vasta i sur., 1998). Otkrivena saznanja olakšala su prepoznavanje i određivanje faza razvoja prilikom rada s djecom. Uspoređujući razinu razvoja djeteta s njegovom kronološkom dobi, možemo uočiti odstupanja u razvoju, ako ih ima, što ujedno ubrzava proces početka rane intervencije. Dječji razvoj dijeli se na tri osnovne kategorije, odnosno vrste. To su motorički, kognitivni i socio-emocionalni razvoj.

2.1.1. MOTORIČKI RAZVOJ

Motorički razvoj podrazumijeva sposobnost ciljanog korištenja vlastitog tijela u svrhu kretanja i baratanja predmetima iz okoliša (Čudina-Obradović i sur., 2004). On obuhvaća motoričke i funkcionalne sposobnosti. Motoričke sposobnosti pružaju mogućnost rješavanja motoričkih zadataka koji su odgovorni za učinkovitost kretanja tijela, dok su funkcionalne sposobnosti regulacija i koordinacija funkcija organskih sustava te sposobnost oslobađanja energije u stanicama (Findak, 1995). Tijekom prve godine života, tjelesni pokret djeteta sastoji se tek od refleksnih i stereotipnih kretnji poput kašljanja, zijevanja i sisanja. Prvi svojevljni pokreti tijela započinju kontroliranim pokretima glave i vrata koje Krogh (2013) ujedno naziva osnovnim voljnim aktivnostima. Možemo reći da u tom razvojnem periodu dijete postaje svjesno svoga tijela i započinje dobivati kontrolu nad njim. Nakon razvoja osnovnih voljnih kretnji slijede motoričke aktivnosti osnovnih pokreta. U njih se ubrajaju aktivnosti kretanja (hodanje, skakanje, trčanje,...), održavanja ravnoteže (okretanje, izmicanje, njihanje,...), te kretnje baratanja predmetima (bacanje, hvatanje, udaranje,...). Navedene kretnje postupno se razvijaju u dobi od druge do sedme godine. Kako dijete raste i jača, tako se i njegove motoričke sposobnosti razvijaju i usavršavaju. Iz navedenih faza motoričkog razvoja možemo odrediti sedam osnovnih motoričkih sposobnosti – ravnoteža, koordinacija, gipkost i preciznost (glavne komponente kretanja) te snaga, brzina i izdržljivost (Čudina-Obradović i sur., 2004). Na razvoj

snage može se učinkovito djelovati tijekom cijeloga života, dok se na razvoj sposobnosti kao što su brzina i koordinacija može najviše utjecati u ranom djetinjstvu (Findak, 1995).

2.1.2. KOGNITIVNI RAZVOJ

Kognitivni ili spoznajni razvoj odnosi se na psihičke procese koji nam omogućuju da pojedine pojave iz okoline shvatimo te da im se prilagodimo (Čudina-Obradović i sur., 2004). Razvojem kognitivnih sposobnosti povećavaju se sposobnosti misaonih operacija pamćenja, generalizacije, sinteze i analize. Razlikujemo dva razdoblja kognitivnog razvoja mlađe dječje- senzomotoričko i predoperacijsko razdoblje. Od rođenja djeteta do njegove druge godine traje senzomotoričko razdoblje. Dijete u početku ima samo refleksne reakcije (sisanje, stiskanje šake) koje se tijekom vremena razvijaju učenjem na temelju pokušaja i pogrešaka. Vježbajući reflekse, dolazi do razvoja senzomotoričkih shema i postupaka otkrivanja. Dijete u tom razdoblju također usvaja stalnost objekta. Predoperacijsko razdoblje traje od druge do sedme godine života. Dijete počinje shvaćati jednostavne uzročno-posljedične veze iz okoline kao i osnove logičkog razmišljanja. Ono intenzivno istražuje te oponaša svoju okolinu metodom modeliranja. Razvija se govor i usvajaju se novi pojmovi uz pomoć kojih dijete komunicira s okolinom. Iako do sedme godine života dolazi do znatnih pomaka u kognitivnom razvoju, često su još primjetne nemogućnost konzervacije, konkretnost, ograničena percepcija, egocentrizam, centracija, ovisnost o percepciji i transduktivno prosuđivanje.

2.1.3. SOCIO-EMOCIONALNI RAZVOJ

Socio-emocionalnim razvojem dijete razvija odnose prema sebi i okolini. Dolazi do napretka u samoregulaciji te razumijevanja osnovnih emocija (strah, ljutnja, sreća, tuga, iznenađenje i gađenje). Osim vlastitih, dijete postupno sve više razumije ponašanja i osjeća je drugih oko sebe te razvija osjećaj za empatiju (Čudina-Obradović i sur., 2004). Socijalni aspekt ovog razvoja odnosi se na razumijevanje svog identiteta i uloge u društvu kao i općenito funkcioniranje društva. Djetetove socijalne potrebe sve više izlaze na vidjelo njegovom

otvorenošću prema druženju i komuniciranju s vršnjacima i odraslima te njegovim tendencijama i interesima da sudjeluje u zajednici i zajedničkim odlukama. Kako bih dijete uspješno funkcioniralo i razvilo socijalne vještine, potrebno je poticati ostvarivanje socijalne dobrobiti. One uključuju: razumijevanje i prihvaćanje drugih i njihovih različitosti, usklađenost s normama i zahtjevima zajednice, razvijanje i održavanje kvalitetnih odnosa djeteta s drugom djecom i odraslima, aktivno sudjelovanje, pregovaranje i konstruktivno rješavanje konfliktnih situacija, zajedničko djelovanje s drugima, solidarnost i tolerancija djeteta u komunikaciji s drugima, mogućnost prilagodbe djeteta novim situacijama i okolnostima, percepciju sebe kao važnog dijela zajednice, osjećaj prihvaćenosti i pripadanja, percepciju sebe kao člana zajednice koji ima priliku i mogućnosti pružanja doprinosa zajednici (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2015).



Slika 1. Prikaz motoričkog razvoja (*Group Of Babies stock photo*)

Tablica 1. *Razvoj djeteta tijekom prve godine života*

| Dob | Motorički razvoj | Socio-emocionalni razvoj | Razvoj govora |
|-----------|---|--|---|
| 1 tjedan | Pokretanje glave, stisnute šake | | Spontano glasanje krikom i plačem kroz stanje ugone ili neugode |
| 4 tjedna | Držanje glave u srednjem položaju | Pojavljivanje osmijeha kao reakcije na ljudski glas ili lice u pokretu, gledanje majke dok govori, dijete prestaje plakati kada mu se poznata osoba približi | |
| 6 tjedana | | Znakovi razlikovanja emocija na licu majke, kao i pri promjeni glasa, majčin glas služi za smirivanje | |
| 1 mjesec | Reagiranje na zvukove | | |
| 2 mjeseca | Dizanje na nadlaktice | Dijete emocionalno pozitivno reagira na pojavu osobe | Prilagođavanje položaja prilikom hranjenja kako bi čulo glas majke |
| 3 mjeseca | Posezanje za predmetima koji su u neposrednoj blizini | Razlikuje se plač, kao posljedica gladi, boli i neugode | Gukanje u nazočnosti poznate odrasle osobe |

| Dob | Motorički razvoj | Socio-emocionalni razvoj | Razvoj govora |
|-----------|---|--|--|
| 4 mjeseca | Prevrtanje s leđa na bok, razlikovanje intenzivnih boja | Okretanje glave u pravcu majčina glasa | Glasanje je povezano s osjećajem ugone, gukanje se počinje mijenjati kao odgovor na roditeljsku reakciju, traženje sugovornika očima |
| 5 mjeseci | Igranje rukama i nogama | Javlja se pozitivna reakcija na svaki ljudski lik | |
| 6 mjeseci | Počeci samostalnog sjedenja, okret s leđa na trbuh, hvat cijelom šakom, prebacivanje predmeta iz jedne ruke u drugu | Oponašanje emocije osobe u čije lice gleda, reagiranje na svoje ime, dijete prestaje plakati kada mu se govori, smije se liku u ogledalu, česta emocija je strah, stvara se sve veća privrženost roditeljima | Oponašanje glasova iz okoline, prepoznavanje glasovnih nizova |
| 7 mjeseci | Samostalno sjedenje | | Ponavljanje glasova i slogova |
| 8 mjeseci | Početak puzanja, hvatanje sitnih predmeta palcem i kažiprstom (pincetni hvat) | Igra skrivanja | Povezivanje slogova, javlja se prva riječ sa značenjem, početak shvaćanja onog što mu se govori i to pokazuje motoričkom |

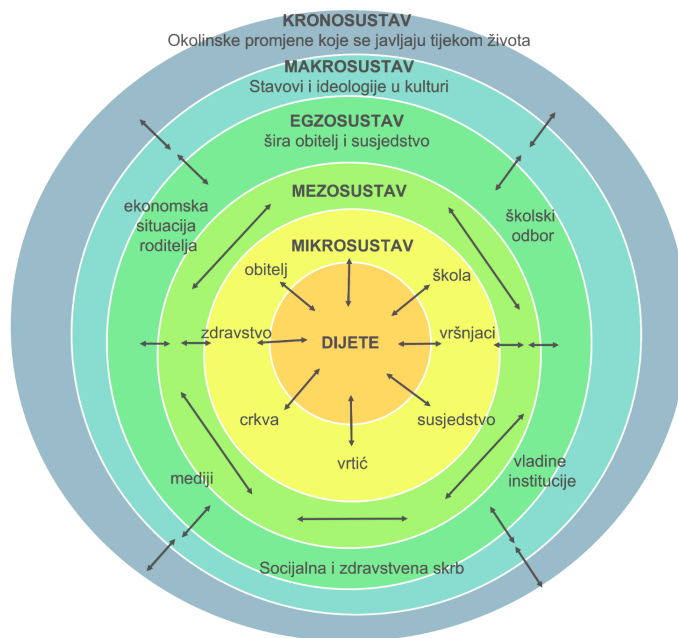
| Dob | Motorički razvoj | Socio-emocionalni razvoj | Razvoj govora |
|------------|--|--------------------------|--|
| | | | reakcijom |
| 9 mjeseci | Podizanje na noge uz oslonac, udaranje predmetom o predmet | Samostalno hranjenje | Proširivanje rječnika, razumijevanje poruke na osnovi roditeljske geste u kombinaciji s promjenom u intonaciji i melodiji govora, korištenje vlastitih gesti |
| 10 mjeseci | Samostalno podizanje u stojeći položaj | | |
| 11 mjeseci | Samostalno stajanje, hodanje uz potporu | | |
| 12 mjeseci | Spuštanje iz stojećeg u sjedeći položaj, početak samostalnog hodanja, saginjanje uz pridržavanje | | |

2.2. UVJETI OPTIMALNOG RAZVOJA

Poznavanje dječje psihologije i faza razvoja omogućuje nam predviđanja i očekivanja pri odgoju djeteta. Mogu pojasniti u kojem vremenskom periodu bih kao odgajatelji ili skrbnici mogli očekivati određene pomake u dječjem razvoju (prvi koraci, prva izgovorena riječ, smijeh,...). Iako dječja psihologija vremenski točno određuje glavne razvojne pomake, bitno je imati na umu da svako dijete ima specifičan razvojni tijek. Taj tijek uvelike ovisi o interesima djeteta, njegovom karakteru, prostorno-materijalnim uvjetima i mogućnostima te utjecaju okoline.

Američki psiholog U. Bronfenbrenner uveo je teoriju ekoloških sustava (1979) prema kojoj definira različite razine i načine na koje okolina utječe na dijete. Okolina se sastoji od više međusobno povezanih slojeva, od kojih oni koji su najbliži djetetu imaju najneposredniji utjecaj,

a oni udaljeniji utječu na dijete posredno. Makrosustav se odnosi na društvene uvjete, socioekonomski status, ekonomiju i politiku te kulturu okoline i na dijete ima najudaljeniji utjecaj. Egzosustav obuhvaća zanimanje roditelja, rodbinu, zajednicu, obrazovni i zdravstveni sustav te medije, dok u mezosustav spadaju odnosi i interakcije među mikrosustavima. Kao i makrosustav, egzosustav i mezosustav na dijete djeluju posredno ali su djetetu bliži. Djetetu najbliži sustav koji na njega direktno djeluje je mikrosustav. On obuhvaća svakodnevne aktivnosti, institucije, ljude i odnose koje dijete ima i doživljava u svom neposrednom okruženju.



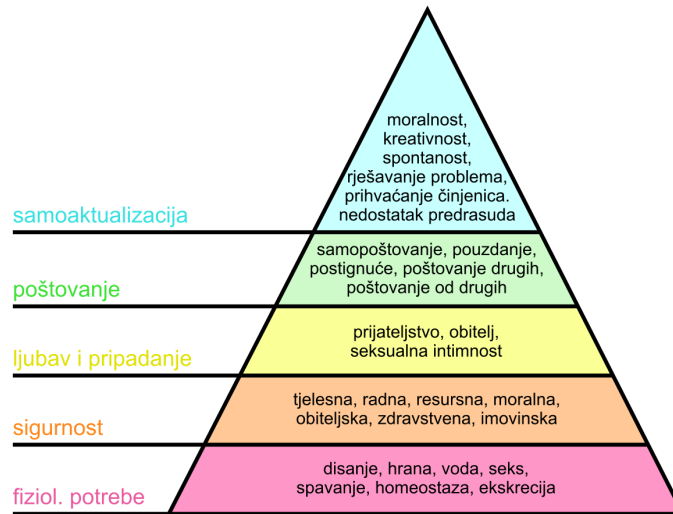
Slika 2. Shematski prikaz teorije ekoloških sustava U. Bronfenbrennera (*Bronfenbrenner's Ecological Systems Theory*)

Na dijete koje se nalazi u središtu sustava se ne gleda kao na *tabulu rasu* na koju okolina utječe i bilježi nova znanja i vještine, već je i ono aktivni sudionik društva i također utječe na okolinu. Svaki član društva, pa tako i djeca, ulaze u socijalni prostor, s njim stvaraju odnose i mijenjaju ga. Prema navedenoj teoriji, prilikom analiziranja djetetovih promjena ponajprije je potrebno sagledati situacije i odnose unutar mikro sustava, posebice obiteljsku dinamiku. Ako se kod djeteta primjećuje kašnjenje u razvoju, emocionalno ili socijalno otežano djelovanje

potrebno je u što kraćem vremenu otkriti njihov uzrok. Razlozi nastanka negativnih razvojnih čimbenika mogu biti različiti. Mogu biti posljedica još neotkrivene razvojne teškoće, jednostavan splet okolnosti, karakter i temperament djeteta, manjak iskustava ili pak mogu biti uzrok neomogućavanja uvjeta za razvoj (Čudina-Obradović i sur., 2004).

Omogućavanje razvojnih uvjeta djeci rane i predškolske dobi u velikoj su mjeri odgovornost skrbnika djeteta. Oni imaju ogroman utjecaj na dijete u svim aspektima uzimajući u obzir kako djeca rane dobi imaju tzv. „upijajući um“ te su sposobna usvojiti mnogo veću količinu znanja u jako kratkom vremenu nego odrasla osoba (Čudina-Obradović i sur., 2004). Iz tog razloga, lišavanje mogućnosti za znanjem i razvojem može ostaviti nepovratne štetne posljedice na dijete.

Prema Maslowu, A. (1943), sreća i zadovoljstvo pojedinca ovisi o razini ispunjenosti njegovih potreba. Vodeći se tom mišlju, Maslow utemeljuje teoriju hijerarhija potreba prema kojoj sve ljudske potrebe dijeli u pet vrsta odnosno razina- fiziološke potrebe, sigurnost, ljubav i pripadanje, poštovanje i samoaktualizacija. Fiziološke potrebe podrazumijevaju osnovne uvjete za preživljavanje poput zraka, hrane, vode i sna. Dom, obitelj, zdravlje i materijalno dobro pružaju pojedincu sigurnost, dok mu međuljudski odnosi osiguravaju osjećaj ljubavi i pripadanja. Pod kategoriju poštovanja spadaju samopouzdanje, poštovanje pojedinca prema samom sebi te međusobna razina poštivanja između pojedinca i okoline. Samoaktualizacija se nalazi na samom vrhu hijerarhije potreba, te označava moralnost, kreativnost, prihvaćanje činjenica, spontanost, rješavanje problema i nedostatak predrasuda. Svaka od razina potreba uvjetovana je ispunjenom razinom potreba koja joj prethodi. Odnosno, kako bih osoba došla do potrebne razine sreće i zadovoljstva, prvenstveno joj moraju biti ispunjene fiziološke potrebe.



Slika 3. Prikaz teorije hijerarhije potreba (*Diagram of Maslow's hierarchy of needs*)

Teoriju hijerarhije potreba možemo sagledati u kontekstu ispunjenosti dječjih potreba od strane skrbnika. Svaki skrbnik ima moralnu dužnost djetetu o kojem skrbi omogućiti optimalne uvjete za razvoj, odnosno pružiti mu mogućnosti da ispuni navedene potrebe.

3. ZANEMARIVANJE DJECE

Zanemarivanje djece može biti posljedica izravnih ili neizravnih međudjelovanja, odnosno interakcija subjekata. Navedena interakcija može biti na individualnoj, obiteljskoj i socijalnoj razini. Ovisno o medicinskim, pravnim i socijalnim stavovima koji variraju među kulturama i društvima, zanemarivanje se kao pojam definira na različite načine. Primjerice, nerazvijene zemlje s visokom stopom siromaštva imaju manje materijalne mogućnosti. Samim time, nešto što bih se u razvijenoj zemlji smatralo zanemarivanjem istovremeno u niže razvijenim zemljama predstavlja prosjek, odnosno normalu. Kada se govori o zanemarivanju u kontekstu roditeljstva, misli se na sustavno i teže neuspijevanje roditelja da zadovolje tjelesne, odgojne, obrazovne i emocionalne potrebe djeteta te mu osiguraju sigurno okruženje za odrastanje (WHO, 2017). Pored fizičkog, seksualnog i emocionalnog zlostavljanja, zanemarivanje je najčešći oblik zlostavljanja, posebice kod djece do sedme godine života. Bez obzira na

učestalost, ono je manje prepoznato i njegove posljedice na pojedinca teže se uočavaju od ostalih vrsta zlostavljanja (Sesar & Sesar, 2008).

3.1. VRSTE ZANEMARIVANJA DJECE

Ovisno o potrebi djeteta koja nije zadovoljena od strane skrbnika, razlikujemo fizičko, emocionalno i obrazovno zanemarivanje.

3.1.1. FIZIČKO ZANEMARIVANJE

Fizičko zanemarivanje najčešći je oblik zanemarivanja. Ova vrsta zanemarivanja na djetetovom izgledu ostavlja vidljive tragove što ju ujedno čini i najlakše prepoznatljivim oblikom. Fizičko zanemarivanje podrazumijeva uskraćivanje zdravstvene zaštite, napuštanje djeteta bez adekvatne skrbi, izlaganje djeteta nesigurnoj ili opasnoj okolini, ne adekvatnu prehranu i odjeću te neodržavanje higijene. Fizički zanemarena djeca sklona su nesrećama i ozljedama, a ponekad čak dolazi do odsustva fizičkog napredovanja djeteta. Pri tome se ne misli na situacije koje su uzrokovane zdravstvenim problemima poput poremećaja ili bolesti, već na situacije koje su najčešće posljedica nedovoljnog unošenja kalorija, odnosno pothranjenosti. Fizičkom zanemarivanju često je pridruženo siromaštvo iako odnos zlostavljanja i siromaštva nije uzročno-posljedičan. U ovu kategoriju zanemarivanja također se ubraja i neadekvatno stanovanje, odnosno neprikladan prostor za spavanje, boravak i jelo (Buljan-Flander & Kocijan-Hercigonja, 2003).

Tablica 2. *Indikatori fizičkog zanemarivanja*

| Fizički indikatori | Indikativno ponašanje |
|---|---|
| <ul style="list-style-type: none">● Nezadovoljene medicinske potrebe● Nedostatak nadzora odraslih● Stalna glad● Neprikladna odjeća | <ul style="list-style-type: none">● Stalan umor ili bolest● Krađa hrane, prosjačenje od vršnjaka● Često izostajanje iz vrtića● Često kašnjenje |

| | |
|--|--|
| <ul style="list-style-type: none"> ● Zapuštena higijena ● Napuhnuti trbuh ● Prljave uši | <ul style="list-style-type: none"> ● Samodestruktivnost |
|--|--|

3.1.2. EMOCIONALNO ZANEMARIVANJE

Za razliku od fizičkog oblika zanemarivanja, emocionalno zanemarivanje je puno teže prepoznati i dokazati jer ono ne ostavlja okom vidljive tragove na žrtvi. Pod emocionalno zanemarivanje spadaju svi postupci koji emocionalno štete djetetu kao i propusti kojima se ne ostvaruju djetetove osnovne emocionalne i psihološke potrebe poput potrebe za pažnjom, nježnošću i afirmacijom. Osim uskraćivanja pozitivnih emocija, pod emocionalno zanemarivanje spada i izlaganje djeteta psihološko neprikladnim i štetnim situacijama. Primjeri takvih situacija su obiteljsko nasilje, konzumiranje opijata pred djetetom, poticanje djeteta da ono samo koristi opijate, izlaganje djeteta neprikladnoj okolini (kockarnica, noćni klubovi,...). Emocionalno zanemarujući roditelji često su prema djetetu hladni i distancirani, ne pokazuju interes za njim i ne uvažavaju djetetove stavove, mišljenja i osjećaje. Također, ukoliko roditelj primijeti da dijete ima potrebu za psihološkom pomoći (znakovi depresije, anksioznost, pokušaj suicida), svako nereagiranje i odugovlačenje s pružanjem takve pomoći također se smatra emocionalnim zanemarivanjem (Buljan-Flander & Kocijan-Hercigonja, 2003).

3.1.3. OBRAZOVNO ZANEMARIVANJE

Obrazovno zanemarivanje odnosi se na neodgovorno ponašanje prema djetetovoj edukaciji. Može se primijetiti s djetetovim učestalim neopravdanim izostancima iz vrtića ili s nastave i manjka suradnje roditelja s odgojno-obrazovnom ustanovom. Obrazovno zanemarujući roditelji često izostaju s roditeljskih sastanaka i ne sudjeluju u organiziranim zajedničkim aktivnostima u prostoru vrtića ili školi. Skloni su ignoriranju djetetovih potencijalnih teškoća u učenju koja su im prethodno ukazana te je s njima teže komunicirati ukoliko se pojavi problem (Buljan-Flander & Kocijan-Hercigonja, 2003). U takvim situacijama, dijete nema

podršku od roditelja pri učenju i obavljanju zadataka, sporije usvaja radne navike što često dovodi do lošijih akademskih uspjeha u budućnosti.

Tablica 3. *Indikatori obrazovnog zanemarivanja*

| | |
|-----------------------|--|
| Objektivni indikatori | <ul style="list-style-type: none"> ● Izostajanje djeteta s nastave (u vrtiću) bez razloga ● Ne sudjelovanje roditelja u neophodnim aktivnostima ● Odbijanje prihvaćanja pomoći ako je djetetu potrebna |
| Roditeljsko ponašanje | <ul style="list-style-type: none"> ● Nesuradljivost s odgojno-obrazovnom ustanovom ● U razgovoru s odgajateljem, roditelj priča većinski o sebi i svojim potrebama, manje o djetetu ● Ponižavanje djeteta pred vršnjacima ili drugim osobama ● Nepodržavanje djetetovih želja pri izboru aktivnosti i igre ● Česte promjene mjesta prebivališta |
| Ponašanje djeteta | <ul style="list-style-type: none"> ● Vidno nisko samopouzdanje ● Gubitak interesa za aktivnosti ● Izostajanje iz vrtića zbog mlađe braće i sestara |

3.2. RIZIČNI ČIMBENICI ZANEMARIVANJA

S obzirom na kompleksnosti zlostavljanja i zanemarivanja djece, krajem 20. st. počinje se provoditi sve veći broj istraživanja kojima bih se utvrdili faktori koji utječu na učestalost navedenih ponašanja u društvu. Cilj istraživanja bio je otkriti koje varijable i vanjski utjecaji povećavaju ili smanjuju vjerojatnost da će pojedinac tijekom odrastanja doživjeti neki oblik zanemarivanja. Otkrivanjem tih varijabli, omogućeno nam je odrediti rizične čimbenike zanemarivanja te se ta znanja mogu koristiti u budućim slučajevima prilikom prevencije i rane intervencije kod djece u riziku.

Provedena istraživanja su pokazala da su dječaci pod većim rizikom da budu emocionalno i fizički zanemarivani od djevojčica. Mlađa djeca do tri godine imaju veći rizik da

dožive teže fizičke ozljede zbog zanemarivanja, dok su starija pod povećanim rizikom da budu edukativno zanemarena (Sedlak i Broadhurst, 1996 prema Sesar). Neki od rizičnih čimbenika su također određene karakteristike temperamenta, stres, kronične bolesti i posebne potrebe djeteta.

Kod teških slučajeva zanemarivanja, utvrđeno je kako su u pitanju najčešće bila djeca mlađa od godinu dana. U takvim slučajevima redovito su bili prisutni financijski problemi i nasilje u obitelji, otežan odnos partnera, nizak stupanj obrazovanja roditelja, prisutnost još jednog ili više mlađe djece, samohrano roditeljstvo ili majka s psihijatrijskim problemima. Roditelji s velikim brojem djece često su preokupirana mnogim obavezama i kao posljedica stresa i manjka vremena mogu svjesno ili nesvjesno zanemarivati potrebe djece. Također, mladi roditelji imaju veći rizik da će biti zanemarujući zbog čestog manjka znanja, iskustva i potpore pri odgoju djece.

3.3. POSLJEDICE ZANEMARIVANJA DJECE

Iako su slučajevi zanemarivanja teže primjetni od ostalih vrsta zlostavljanja, zanemarivanje na pojedinca često ostavlja duboke tragove i može negativno utjecati na njegov kognitivni, socio-emocionalni i fizički razvoj. Prema istraživanjima, za čak 20 % djece koja su doživjela zanemarivanje i zlostavljanje potreban je psihološki i medicinski tretman (Straus i Kantor, 2005).

Posljedice zanemarivanja na djecu ponajprije se mogu primijetiti promatrajući djetetovo ponašanje. Prema Buljan-Flander, G. (2008), zanemarena djeca nerijetko pokazuju socijalno povučena i pasivna ponašanja prilikom interakcija s vršnjacima i odraslima. Teško uspostavljaju komunikaciju s okolinom i naizgled pokazuju manjak interesa za stvaranjem odnosa. Zanemarena djeca imaju otežanu kontrolu nad vlastitim ponašanjem i emocijama. Navedene situacije usko su povezane s niskim samopoštovanjem i lošom slikom o sebi. Djeca izložena neadekvatnom roditeljstvu mogu razviti dezorganiziranu privrženost sa skrbnicima što s vremenom dovodi do zbunjenosti i anksioznosti. Kada su uznemirena, pokazuju različita kontradiktorna privrženostna ponašanja. Djeca ovog tipa privrženosti naučila su se suzdržavati od

izražavanja stavova, želja i osjećaja. U društvu su povodljiva i submisivna, lažno su vedra te ne razaznaju vlastite emocije.

Takva djeca sklona su razvoju depresije, emocionalnih teškoća i poremećaja u ponašanju. Provedena istraživanja utvrdila su da su adolescenti koji su tijekom djetinjstva bili žrtve nekog vida zlostavljanja triput češće skloni depresivnom reagiranju ili pokušajima suicida (Bulatović, 2012). U težim slučajevima zanemarivanja, osoba u adolescentnoj dobi ima povećan rizik za pojavu poremećaja ličnosti, posebice graničnog i antisocijalnog poremećaja ličnosti. Nadalje, longitudinalno istraživanje provedeno 2001. godine pokazalo je da zanemarivanje djece u dobi između 10 i 12 godina povećava rizik za kasniju zlouporabu opojnih sredstava čime se povećava i rizik da budu HIV pozitivni (Kirisci i sur., 2001 prema Sesar). U nekim situacijama, zanemarivanje djece očituje se u kognitivnim deficitima. Podatci istraživanja pokazali su da je zanemarivanje djece izravno povezano s usporenim kognitivnim razvojem kao i sa samim opsegom glave (Ćorić & Buljan-Flander, 2008). Pri tome se ne misli na genetski uvjetovane deficite ili kognitivnu teškoću nastalu fizičkom ozljedom, već na usporen razvoj mozga koji nastaje zbog dugotrajne pothranjenosti i neadekvatne prehrane djeteta. Također, stres s kojim se dijete susreće prilikom zanemarivanja može imati ozbiljne i dugotrajne posljedice na njegov mentalni razvoj ako se ne reagira na vrijeme (Sesar & Sesar, 2008). Kognitivne sposobnosti adolescenata koja su doživjela zanemarivanje u ranoj dobi, kao i školska postignuća, često su niže u odnosu na djecu koja su imala adekvatno roditeljstvo što može negativno odraziti i na daljnji akademski uspjeh (Bulatović, 2012). Osobe koje su bile zanemarene u ranom djetinjstvu imaju također povećan rizik za razvoj učestalih glavobolja i gubitkom trudnoće tijekom odrasle dobi.

3.4. NEODGOVORNO RODITELJSTVO ILI RODITELJI U KRIZI?

Da li je uzrok zanemarivanja neadekvatno roditeljstvo ili manjak mogućnosti? Gdje se povlači granica, u kojem trenutku manjak mogućnosti prelazi u neadekvatno ponašanje? Zbog složenosti zanemarivanja, odgovore na ova pitanja teško je pronaći. Važno je uvijek sagledati svaku situaciju pojedinačno te uzeti u obzir sve vanjske faktore koji utječu na roditeljstvo koje je

u pitanju. Sposobnost roditelja da osigura adekvatnu njegu za dijete ne ovisi isključivo o njegovoj/njzinoj dobronamjernosti i trudu, već djelomično ovisi i o emocionalnoj zrelosti, vještinama suočavanja, znanju o razvoju djeteta, mentalnom kapacitetu i vještinama roditeljstva (Gaudin, 1993 prema Sesar).

Uzevši u obzir sve varijable koje utječu na roditeljstvo, istraživanja su pokazala da ipak postoje određene osobine i ponašanja zajednička mnogim zanemarujućim roditeljima. Zanemarujući roditelji često se karakteriziraju kao osobe koje imaju otežano razumijevanje za emocionalnu kompleksnost međuljudskih odnosa, osobito odnosa roditelj– dijete. U mnogim slučajevima, takvi roditelji nemaju sposobnost shvaćanja stvari iz djetetove perspektive, nemaju potrebna znanja kojima bih razumjela dječji razvoj i ponašanje. Također se pokazalo da su roditelji koji su pod stresom i koji pate od depresije skloni zanemarivanju djece. Mentalna bolest majke, uzimanje alkohola, droga ili nekih drugih opojnih sredstava povećavaju rizik za zanemarivanje (Ćorić & Buljan-Flander, 2008). Majke koje zanemaruju svoju djecu nerijetko sebe procjenjuju kao manje vrijedne osobe, procjenjuju se socijalno neadekvatnima, negativnije procjenjuju relacije s članovima obitelji, imaju više problema u prilagodbi i više neurotičnih simptoma. Prema istraživanju provedenom 1996. godine, 69.3% ispitanika koja su se smatrala zanemarujućim roditeljima imalo je dugotrajnu dijagnozu nekog mentalnog poremećaja (Egami i sur., 1996). Prerano roditeljstvo i roditeljstvo adolescenata isto vrlo često dovodi do zanemarivanja. Razlog tomu je što mladi roditelji nisu uvijek ni materijalno ni psihološki zreli za roditeljstvo pa ne mogu odgovoriti potrebama svoje djece.

4. ZAKLJUČAK

Na djetetov razvoj u prvim godinama života utječu brojni okolinski faktori. Među njima važnu ulogu imaju skrbnici djeteta. Nisu svi u mogućnosti osigurati djetetu optimalne uvjete za napredak, ipak svaka osoba koja odgaja dijete dužna je omogućiti mu one uvjete za razvoj koji se smatraju osnovnim, poput sigurnosti doma, ispunjavanja fizičkih i emocionalnih potreba. Iako je zanemarivanje učestalije od ostalih oblika zlostavljanja, teško se prepoznaje i ponekad je potreban dugi niz godina do intervencije. Indikatori zanemarivanja i poznavanje faza dječjeg

razvoja omogućava nam da se takve situacije spriječe. Važno je prepoznati zanemarivanje što prije kako bih se spriječile potencijalne dugoročne štete na dijete i njegov razvoj.

5. LITERATURA

1. Ban, S., Raguž, S., & Prizmić, A. (2011). *Razvoj djeteta od rođenja do treće godine*. Dubrovnik: Odsjek za poremećaje razvojne dobi, Odjel psihijatrije, Opća Bolnica Dubrovnik.
2. Bowlby, J. (1951). *Maternal care and mental health* (Vol. 2). Geneva: World Health Organization.
3. *Bronfenbrenner's Ecological Systems Theory* [Slika]. Preuzeto 17.06.2024. sa <https://www.simplypsychology.org/bronfenbrenner.html>
4. Bulatović, A. (2012). *Posljedice zlostavljanja i zanemarivanja djece predškolskog uzrasta*. (58(27), 211-221). *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*.
5. Buljan-Flander, G., & Kocijan-Hercigonja, D. (2003). *Zlostavljanje i zanemarivanje djece*. Zagreb: Marko M.
6. Glasser, W. (2010). *Choice Theory: A New Psychology of Personal Freedom*. United States: HarperCollins.
7. Ćorić, V., & Buljan Flander, G. (2008). *Zanemarivanje djece-rizični čimbenici, posljedice, uloga liječnika i mogućnosti prevencije*. (52(1), 29-33). *Paediatrica Croatica*.
8. Čudina-Obradović, M., Letica, M., Pleša, A., Profaca, B. & Starc, B. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing, Tehnička knjiga.
9. *Diagram of Maslow's hierarchy of needs* [Slika]. Preuzeto 24.06.2024. sa https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Maslow's_hierarchy_of_needs-sh.svg
10. Egami, Yuriko, Daniel E. Ford, Shelly F. Greenfield, & Rosa M. Crum. (1996). *Psychiatric profile and sociodemographic characteristics of adults who report physically abusing or neglecting children*. *The American journal of psychiatry*.
11. Findak, V. (1995). *Metodika tjelesne i zdravstvene kulture u predškolskom odgoju*. Zagreb: Školska knjiga.
12. *Group Of Babies Stock photo* [Slika]. Preuzeto 13.05.2024. sa <https://www.simplypsychology.org/bronfenbrenner.html>

13. *Indikatori fizičkog zanemarivanja* [Tablica]. Buljan-Flander, G., & Kocijan-Hercigonja, D. (2003). *Zlostavljanje i zanemarivanje djece*. Zagreb: Marko M.
14. *Indikatori edukativnog zanemarivanja* [Tablica]. Buljan-Flander, G., & Kocijan-Hercigonja, D. (2003). *Zlostavljanje i zanemarivanje djece*. Zagreb: Marko M.
15. Krogh, L., Vlach, H. A., & Johnson, S. P. (2013). *Statistical learning across development: Flexible yet constrained*. *Frontiers in Psychology*.
16. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. (2015) *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* [Dokument br. 05/15].
https://www.who.int/docs/default-source/documents/child-maltreatment/child-maltreatment-infographic-en.pdf?sfvrsn=7d798249_2
17. *Razvoj djeteta tijekom prve godine života* [Tablica]. Ban, S., Raguž, S., & Prizmić, A. (2011). *Razvoj djeteta od rođenja do treće godine*. Dubrovnik: Odsjek za poremećaje razvojne dobi, Odjel psihijatrije, Opća Bolnica Dubrovnik.
18. Sesar, K., & Sesar, D. (2008). *Zanemarivanje—definiranje, rizični čimbenici i posljedice za psihološki razvoj djeteta*. Magistra Iadertina.
19. Straus, M. A., & Kantor, G. K. (2005). *Definition and measurement of neglectful behavior: Some principles and guidelines*. *Child abuse & neglect*.
20. World Health Organization. (2017). *Child maltreatment [The Health Sector Responds]*.
https://www.who.int/docs/default-source/documents/child-maltreatment/child-maltreatment-infographic-en.pdf?sfvrsn=7d798249_2

6. SAŽETAK

Događanja i iskustva koje pojedinac doživi u prvim godinama života nerijetko imaju posljedice na kasniji odrasli život. Dječji razvoj dijeli se na motorički, kognitivni i socio-emocionalni razvoj. Razvojne faze nam služe za predviđanja i očekivanja pri odgoju djeteta. Prema Bronfenbrenneru, U. (1979), okolina se sastoji od više međusobno povezanih slojeva koji posredno i neposredno utječu na djetetov razvoj. Zanemarivanje je među najčešćim oblicima zlostavljanja. Ovisno o potrebi djeteta koja nije zadovoljena od strane skrbnika, razlikujemo fizičko, emocionalno i obrazovno zanemarivanje. Zanemarena djeca sklona su razvoju depresije, emocionalnih teškoća, poremećaja u ponašanju. U težim slučajevima imaju povećan rizik za pojavu poremećaja ličnosti i kognitivnih deficita. Zanemarujući roditelji često se karakteriziraju kao osobe koje imaju otežano razumijevanje za emocionalnu kompleksnost međuljudskih odnosa.

Ključne riječi: *zanemarivanje, dječji razvoj, roditeljstvo, rana intervencija.*

7. ABSTRACT

Events and experiences that an individual experiences in the first years of life often have consequences for later adult life. Child development is divided into motor, cognitive and socio-emotional development. Developmental stages serve us for predictions and expectations when raising a child. According to U. Bronfenbrenner (1979), the environment consists of several interconnected layers that directly and indirectly influence the child's development. Neglect is among the most common forms of abuse. Depending on the child's need that is not met by the guardian, we distinguish between physical, emotional and educational neglect. Neglected children are prone to developing depression, emotional difficulties, and behavioral disorders. In more severe cases, they have an increased risk of personality disorders and cognitive deficits. Neglecting parents are often characterized as having a difficult understanding of the emotional complexity of interpersonal relationships.

Key words: *neglect, child development, parenting, early intervention.*

**Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)**

Student/ica: SARA ŠARIĆ

Naslov rada: ZANEMARIVANJE I RAZVOJ DJETETA

Znanstveno područje i polje: PSIHOLOGIJA

Vrsta rada: ZAVRŠNI RAD

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
prof. dr. sc. GORAN KARDUM

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

prof. dr. sc. GORAN KARDUM
asistent ANTE GRČIĆ
prof. doc. dr. sc. TONI MAGLIĆA

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 17.09.2024.

Potpis studenta/studentice: Sara Šarić

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Sara Šarić, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice prvostupnice RIPOO, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 17.09.2024.

Potpis

